

PROFESIONALNO OSPOSABLJAVANJE OSUĐENIH: STANJE U SRBIJI I PRAKSA U SVIJETU*

Mr Ljeposava Ilijić

Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd

U sjetlu brojnih kritika zbog neuspjeha zatvorske kazne, autor u ovom radu obraća pažnju na one oblike tretmana čiji su rezultati empirijski potvrđeni tj. analizira efekte obrazovnih i profesionalnih oblika tretmana. Svakako, postojanje određenih obrazovnih sadržaja nije dovoljan predušlov za postizanje njihovih pozitivnih rezultata. Tipičan primjer za to jeste korekcionu sistem u SAD koji ima bogatu praksu realizovanja najrazličitijih programa tretmana, sa jedne strane, ali i problem povećanja zatvorske populacije i povećane stope recidivizma sa druge strane. Kao primjer dobre penološke prakse, efektivnog tretmana autor navodi i analizira glavne odlike Švedskog kaznenog sistema, koji se jedini može pohvaliti uspjehom u smanjenju broja zatvorske populacije, broja izrečenih zatvorskih kazni, ali i jedinstvenim pristupom počinocu. U kontekstu analize efektivnosti obrazovnih i profesionalnih oblika tretmana autor se osvrće i na stanje u našoj zemlji, ali i efekte prvih preduzetih mjera podrške programu obrazovanja i profesionalnog osposobljavanja osuđenih.

KLJUČNE RIJEČI: Osuđeni / obrazovanje i profesionalno osposobljavanje / recidivizam

UVOD

Iako je cjelokupan zatvorski sistem je u XIX vijeku bio podvrgnut naučnoj kritici, jer "ne daje očekivane rezultate" (Stevanović, 2006:581), danas, veliki broj istraživanja usmjerenih ka utvđivanju efikasnosti korektivnih tretmana daju validne dokaze da određeni programi ipak ostvaruju

* Rad je nastao kao rezultat na projektu broj 47011 koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

pozitivne efekte koji su empirijski potvrđeni. Najveći broj istraživača i stručnih radnika saglasan je sa stavom da najznačajnija i najdugotrajnija mjera realne efikasnosti izvršene zatvorske kazne jeste i treba da bude-
uspjeh u smanjenju broja onih koji će se u tu ustanovu vratiti. Da bi taj cilj i bio ostvaren u praksi, neophodno je posvetiti posebnu pažnju osuđenima sa visokim nivoom rizika i izraženim kriminogenim potrebama, porodičnim problemima, ali i osuđenima kojima je neophodan neki od tretmana odvikavanja od zavisnosti (MTC Institute, 2009).

Savremeni pristup tretmanu, koji iako nije potpuno odustao od ideje popravljanja i resocijalizacije počinitelaca, danas karakteriše usmjerenost ka upravljanju rizicima. Polazeći od takvog stava, svaki zatvorenik razlikuje se po određenom "*profilu ili nivou rizika*", što zahtjeva određeni stepen kontrole njegovog ponašanja u cilju zaštite društva. Moralni aspekt sveden je na procjenu rizika i racionalno sagledavanje troškova, koristi i posljedica preduzetih akcija, najprije u pogledu prevencije kriminaliteta, ali i u odnosu na uspjeh tretmana (Stevanović, 2009:148). Kako ističe Meknil, zaustavljanje kriminala, ali i smanjenje recidiva, nije događaj, već proces koji je "bogat i složen", inherentno individualizovan, često kontradiktoran i ne može se svesti na jednostavnu primjenu pravog "tretmana" u "pravoj dozi" koja će da izliječi kriminogenu potrebu (McNeill, 2004:244).

Adekvatna korektivna praksa danas u svetu podrazumjeva/zahtjeva uključivanje i realizaciju najrazličitijih programa koji su usmjereni ka identifikovanju i zadovoljenju određenih potreba osuđenih lica. Takav pristup tretmanu obuhvata programe koji će se svakodnevno sprovoditi u praksi postupanja sa osuđenim, a to su: programi usmjereni ka sticanju osnovnog obrazovanja, programi usmjereni ka stručnoj i profesionalnoj obuci, programi najmjereni eliminisanju određenih oblika zavisnosti, kao i programi koji se fokusiraju na očuvanje i unapređenje mentalnog zdravlja osuđenih, kao i adekvatno radno angažovanje. Nakon dobro strukturisanog dana koji obuhvata realizaciju pomenutih programa, svi ostali oblici programi kao što su rekreacija, sport, religijske aktivnosti ili bavljenje hobijima, mogu samo da potpomognu u sprječavanju daljeg bavljenja kriminalom (MTC Institute, 2009).

Efektivni korektivni programi mogu da utiču na smanjenje stope recidivizma (Brown, 2000). Potvrđeni rezultati pozitivnog djelovanja određenih programa, važni su, ne samo sa aspekta redukcije recidivizma, već i sa aspekta održivosti programa, jer se tokom 90-ih godina veliki broj zatvora u Sjedinjenim Američkim Državama suočio sa mogućnosti smanjenja ili potpune eliminacije određenih programa iz procesa tretmana zbog nedostatka finansijskih sredstava za njihovu realizaciju (Tracy, et al., 1998). Najveći broj stranih studija usmjeren je na istraživanje efekata određenog nivoa obrazovnog procesa (osnovnog ili srednjeg stručnog obrazovanja) koji se sprovodi u kazneno popravničkim ustanovama, na kasniji život na slobodi, najčešće na recidivizam (posmatran kao ponovno vraćanje

u ustanovu u periodu od tri do pet godina) (Gaes, 2008). S toga, svakako ne treba postavljati pitanje da li treba sprovesti određene programe, već koji programi su najefektivniji, ali i najisplativiji.

ZNAČAJ I EFEKTI PROFESIONALNOG OSPOSOBLJAVANJA OSUĐENIH

Brojna istraživanja ukazuju na podatak da su programi obrazovanja i obuke za određeno zanimanje najefektivniji kada je u pitanju prevencija od budućeg kriminala (Open Society Institute, 1997). Više od polovine odraslih zatvorenika u SAD ne zna da čita ili piše ili imaju manje od završenog osnovnog obrazovanja (Vacca, 2004). Odrasli zatvorenici spadaju među osobe sa najnižim akademskim postignućima i stopom pismenosti u S.A.D. (Klein & Tolbert, 2007). Statistički podaci pokazuju, da u Sjedinjenim Američkim Državama, koja inače ima bogatu praksu realizovanja najrazličitijih programa tretmana namjenjenih osuđenima je svega 89% zatvorenika kod kojih su identifikovane potrebe za uključivanjem u obrazovni tretman i tretman profesionalne, stručne obuke, bilo obuhvaćeno i dobilo pomenuti tretman (Taxman, Peridoni & Harrison, 2007).

Ne polemišući dalje o potrebi realizacije obrazovnih i radnih procesa u kaznenim ustanovama, kao nužno, nameće se pitanje, šta to odlikuje adekvatan tretman ili drugim riječima, kakvi treba da budu sadržaji pomenutih programa, na čemu da se baziraju i u čemu leži ključ uspjeha njihovog pozitivnog djelovanja?

Correctional Service Canada (CSC, 2008) identifikovala je "principe efikasnog programiranja vaspitno-korektivnog tretmana" koji leži upravo u razvoju i realizaciji programa obrazovanja, osposobljavanja i odvikavanja od zavisnosti. Efektivni programi usmjereni ka promjeni ponašanja moraju biti strukturisani ka otkrivanju prirode i identifikovanju kriminogenih potreba s posebnim osvrtom na lica sa visokim stepenom rizika.

Bolje obrazovanje kao i razvoj radnih vještina će pružiti nove mogućnosti za bolja radna mjesta bivšim osuđenima, što svakako ide u prilog kako poslodavcima, tako i bivšim osuđenima. Svakako da ne treba posebno napominjati da su neophodni izuzetno veliki naponi kako bi se obezbjedilo da nijedan osuđenik ne napusti zatvor bez najmanje završene osnovne škole i sa kvalifikacijama o stručnoj osposobljenosti. Važnost adekvatne profesionalne obuke, uopšte, posebno se ogleda i u rezultatima procjena, koje navode da će od 2014. godine 78% svih radnih mjesta u Sjedinjenim Američkim Državama, zahtjevati neki oblik dodatnog obrazovanja/postsekundarne edukacije (MTC Institut, 2009).

Svakako, za uspješnu korekciju nije dovoljno samo ponuditi određene obrazovne programe. Ti programi moraju odgovarati potrebama osuđenika i biti dizajnirani da: podržavaju različite stilove učenja, odgovaraju različitoj

kulturnoj pozadini svakog pojedinačnog osuđenika, njegovim mogućnostima, željama, ali i potrebama samog tržišta rada. Ostale varijable koje utiču na uspješnost pomenutih programa su edukovano osoblje, adekvatni uslovi, pribor za učenje, rad i profesionalnu obuku, ali i ukupna klima u zatvorskoj ustanovi (O'Neill, MacKenzie, & Bierie, 2007). Istraživači ukazuju da najvažniji principi efikasne intervencije-kroz edukativne programe u ustanovi, moraju da se baziraju na dobroj procjeni, fokusiranju na krajnje pozitivne rezultate, dobrom intenzitetu programa, visokom kvalitetu stručnih kadrova, kao i savremenom nastavnom programu. Ne treba zaboraviti i na važnost povećanja motivacije osuđenika za učešće u ovim programima, kao i na rješavanje prepreka vezanih za učenje i rad (kao što su npr.osuđenici sa invaliditetom, oni sa niskom stopom samopoštovanja ili sa prethodno lošim iskustvom u edukativnim procesima)(MTC Institut, 2009).

Efektivni obrazovni programi treba da obuhvataju podjednako kako osnovno obrazovanje, stručnu obuku i trening, tako i razvoj životnih vještina. Tako bazirani programi, daju mogućnost za sticanje obrazovanja, tj.dobijanje diplome i svejdočanstva, dolazak do višeg nivoa stručne spreme, većeg uspjeha u snalaženju nakon izlaska iz ustanove, ali i manju stopu recidivizma. Brojne studije o učešću osuđenih u edukativnim programima navode da je porast samopoštovanja primarni motiv velikog broja osuđenih za učešće (Tewksbury & Stengel, 2006). Istraživanje *Prison Studies Project (PSP:Why Prison Education, 2008)* govori o tome da su pozitivni efekti obrazovnog procesa i stručnog osposobljavanja u zatvorskim ustanovama višestruki i da se oni ne ogledaju samo u smanjenju rizika od recidivizma, povećanju obrazovnog nivoa i povećanju mogućnosti za pronalaženje posla nakon izlaska iz ustanove, već i u poboljšanju ponašanja u samoj ustanovi, koji se ogleda u smanjenom broju disciplinskih prestupa.

Za postizanje pozitivnih i dugotrajnih efekata edukativnih programa neophodni su i usmjereni programi pomoći postpenalne zaštite. Kako navodi *National Centre for Vocational Education Research (2007)* za uspješan tretman neophodna je inicijativa i realizacija onih programa koji pomažu osuđenima prelaz iz zatvorske sredine i pritvora do samostalnog života. Svaki uspješan program naglašava potrebu da bivšim zatvorenicima omogući adekvatno savjetovanje, kontinuirano praćenje i pomoć, ako žele da pronađu i zadrže posao, riješe pitanje stanovanja, zdravstvene i socijalne podrške.

PRAKSA U SVIJETU

Veliki broj savremenih programa za obrazovanje odraslih osuđenih lica nastao je na tlu Sjedinjenih Američkih Država. Riječ je o državi koja ima najbrojniji i najrazvijeniji korekcionni sistem (Jovanić, Žunić-Pavlović, 2006). Negativni svjetski trend koji se ogleda u povećanju broja zatvorske populacije vidljiv je u mnogim razvijenim zemljama, pa čak i S.A.D. koja ima bogatu i raznovrsnu

korekcionu praksu. Taj podatak sasvim jasno stavlja do znanja da u pogledu politike postupanja sa osuđenim licima, postoje određene manjkavosti.

Jedna od rijetkih zemalja koja se može pohvaliti smanjenjem brojem osuđenih lica jeste Švedska. Kazneni sistemi skandinavskih zemalja, uključujući i Švedsku, razvili su specifičan pristup kazni i kažnjavanju i jedinstven stav društva u odnosu na učinioce krivičnih dela. Osobenost kaznenih sistema svih skandinavskih zemalja počiva na dvije ključne karakteristike: malom broju zatvorenika u odnosu na ukupnu populaciju i humanim uslovima u zatvorima (Batrićević, Ilijić, 2013). Zahvaljujući novim promjenama u sistemu izricanja i sprovođenja presuda, Švedska je jedna od rijetkih zemalja koja je uspjela drastično da smanji broj osuđenih lica. Trenutno se u Švedskim zatvorima nalazi svega 4.554 osuđenih lica, dok je taj broj prije samo šest godina iznosio 10.370. Prosječna dužina boravka u zatvorskoj ustanovi je 12 mjeseci, za razliku od S.A.D. gdje je taj prosjek oko 3 godine.¹

Postoje određene karakteristike koje se mogu izdvojiti kao najmarkantnije odlike švedskog zatvorskog sistema. On prihvata koncept reintegracije osuđenih lica u njihovo ranije životno okruženje. Sistem izvršenja krivičnih sankcija je veoma dobro organizovan i koordiniran. Postoji bliska veza između institucionalnog tretmana, postpenalnog tretmana ili prihvata i službi socijalne zaštite. Zatvorski sistem čini veći broj ustanova relativno malih kapaciteta. Klasifikacija zatvorenika je visoko razvijena i zasnovana kako na subjektivnim tako i na objektivnim kriterijumima. Korekcije i izmene ponašanja zatvorenika usmerene su ka spoljnom svijetu i imaju za cilj da olakšaju njihovu socijalnu reintegraciju, a institucije koje funkcionišu u okviru redovnog sistema socijalne zaštite se zato angažuju kao primarne kad god je moguće (Stevanović, 2012 prema: Batrićević, Ilijić, 2013). Filozofija kažnjavanja koja počiva na ideji poštovanja ličnosti zatvorenika i njegovog dostojanstva, kakva upravo postoji u skandinavskim zemljama, podrazumeva četiri osnovna principa. Prvi princip nalaže da se lišenje slobode redukuje samo na neke izuzetne slučajeve i primenjuje što je moguće ređe. Drugi princip, nazvan princip normalizacije, obavezuje nadležne državne organe da primenjuju ista pravila i pretpostavke za socijalnu i zdravstvenu zaštitu na zatvorenike kao i na ostale građane. Treći princip ili princip blizine zahteva da se zatvorenici upućuju na izdržavanje kazne u ustanovu koja je najbliža mestu njihovog rođenja ili prebivališta, odnosno trajnog boravišta. I, konačno, četvrti princip ili princip saradnje podrazumeva da se od svih delova kaznenog sistema, uključujući probacione službe, istražne zatvore i redovne zatvore, očekuje da funkcionišu zajednički i koordinisano (Lindström & Leijonram, 2007 prema: Batrićević, Ilijić, 2013). Pomenute karakteristike skandinavskog teorijskog pristupa kazni jasno pokazuju kako dobre ideje i osoben stav u odnosu na tretman, resocijalizaciju i socijalnu reintegraciju zatvorenika mogu u praksi proizvesti izuzetne rezultate, posebno kada je u pitanju suzbijanje recidivizma (Batrićević, Ilijić, 2013).

¹ www.en.wikipedia.org

U švedskim zatvorima realizuju se brojni programi obučavanja za najrazličitije poslove, programi obrazovanja, stručnog osposobljavanja, ali i liječenja, a cjelokupan sistem usmjeren je ka realizovanju ideje da osuđenici imaju koristi od programa i od boravka u zatvoru, te da osuđenike ne mogu natjerati na rad, profesionalno obučavanje ili liječenje, ali da čine sve što je potrebno da ih na to i podstaknu i motivišu. U takvim okolnostima, ali i pomenutim uslovima, sasvim je evidentno da primjena korekcionih tretmana doslijeda, ali i jako djelotvorna.

Čini se da ne treba posebno napominjati da se profesionalno osposobljavanje, rad ili bilo koji oblik edukativnog tretmana osuđenika ne može posmatrati van konteksta opštih uslova izvršenja zatvorske kazne, materijalnih uslova i kaznene politike društva prema učiniocima. Prethodno opisane specifičnosti kaznenog sistema Švedske jasno ukazuju da drugačiji pristup učiniocu, kao i usmjeravanje posebne pažnje na što uspješniju socijalnu reintegraciju, daje izuzetno pozitivne rezultate u praksi. Postojanje bogatih i raznovrsnih korekcionih programa, kao što je to slučaj u SAD ipak nisu garant uspjeha u pogledu izvršenja zatvorske kazne. Bez drugačijeg pristupa počiniocu, kažnjavanju i uslovima izvršenja, kao i svestranije usmjerenosti ka obezbjeđivanju uspješene socijalne reintegracije, efekti edukativnih ali i svih drugih programa nažalost će i dalje izostajati.

STANJE U SRBIJI

Govoriti o efektima edukativnih programa, tj. programima namjenjenih sticanju opšeg osnovnog obrazovanja i stručnih kvalifikacija u kontekstu poznavanja opštih uslova izvršenja zavorske kazne u Srbiji, čini se pomalo nezahvalnim. Opšta kriza društva nije zaobišla ni ustanove za izvršenja zatvorske kazne, pa tako ni u pogledu mogućnosti za obrazovanje, profesionalno osposobljavanje i rad osuđenih, stanje nije na zavidnom nivou. Oskudna poslovna ponuda dovodi do nemogućnosti prilagođavanja rada osuđenih njihovom prethodnom iskustvu, kvalifikacijama, interesovanjima i na kraju potrebama tretmana. Skromna ulaganja u ove oblike tretmana, ne mogu dati očekivane, pozitivne rezultate s obzirom da su ostale sfere i oblici rada sa osuđenim prilično zanemareni. Prema zvaničnim podacima u Srbiji, među osuđenim licima je 2,8% potpuno nepismeno, 15,2% sa nezavršenom osnovnom školom, a 26,5% ima samo završenu osnovnu školu, što bi se u savremenom svijetu moglo svrstati u kategoriju funkcionalno nepismenih (Godišnji Izveštaj o radu Uprave za izvršenje zavodskih sankcija, 2009). Ovi podaci ukazuju na potrebu za funkcionalnim osnovnim obrazovanjem odraslih, ali i za pre/do/kvalifikacijama. Takođe, i starosna struktura gdje je 68,5% osuđenih starosti između 21 i 40 godina, upućuje na neophodnost takvih oblika obrazovanja. Nedovoljno se radi na planu obrazovanja i stručnog osposobljavanja osuđenih, čak ni kod onih kategorija, kod kojih su te potrebe najuočljivije. Rezultati istraživanja sprovedenih u kazneno

popravnim zavodima u Srbiji (Jovanić 2010; Knežić, 2001), ukazuju da se na izvršenju zatvorske kazne nalaze osuđeni sa izraženim potrebama za različitim oblicima tretmana, a da se istovremeno ne sprovode aktivnosti na zadovoljenju tih potreba.

U realizaciji obrazovnih programa, zatvorske ustanove se susreću sa brojnim problemima, zbog loših prostornih, kadrovskih i materijalnih uslova. Ne treba posebno naglašavati da su oskudni efekti izvršenja zatvorske kazne, ujedno i rezultat nepostojanja raznovrsnih programa edukacije, obuke, treninga i profesionalnog osposobljavanja osuđenih, kao što je to slučaj u razvijenim zemljama.

Isvjestan pomak u pogledu odnosa države prema ovim oblicima tretmana ipak postoji. Završetak projekta "Podrška stručnom obrazovanju i obuci u zatvorskim ustanovama u Srbiji" predstavlja primjer dobre prakse. Projekat je finansiran od strane Evropske Unije, uz saradnju Ministarstva pravde i državne uprave, a obuhvatao je sprovođenje obuke za sticanje stručnih kvalifikacija osuđenih lica u tri najveća kazneno popravna zavoda: KPZ Nišu, KPZ Požarevacu i KPZ Sremskoj Mitrovici.²

Prije realizacije projekta, osoblje tri pomenuta zatvora, kao i stručnjaci koji su učestvovali u realizaciji, prethodno su morali proći adekvatnu obuku, tako da je problem u pogledu stručnosti kadrova i nastavnog osoblja riješen. Obuka za osuđenike počela je krajem 2011. godine, za pet pilot struka: pekarstvo, zavarivanje, sito štampa, stolarstvo i povrtarstvo. Do sada je u okviru projekta "Podrška stručnom obrazovanju i obuci u zatvorskim ustanovama Srbije" više od 500 osuđenika uspješno završilo obuku i dobilo sertifikat.

Ono što ostaje kao najveći problem jeste obezbjeđivanje materijalnih sredstava koja su neophodna za nastavak sprovođenja programa obuke osuđenih lica u svim onih zatvorskim ustanovama u kojima postoje mogućnosti za to. Osim vaspitno-korektivne uloge, stručno osposobljavanje osuđenika značajno je zbog kvalitetnije provedenog slobodnog vremena tokom izvršenja zatvorske kazne. Osuđenici su prepoznali svoju šansu i to je rezultiralo visokim procentom uspešnosti, 95% polaznika uspješno je osposobljeno za rad. Nakon izlaska iz zatvora, sa stečenim znanjima, veštinama i kvalifikacijama, bivši osuđenici povećavaju svoje mogućnosti za pronalaženje zaposlenja ili započinjanja sopstvenog posla, čime se svakako, smanjuju mogućnosti i rizici za ponavljanje vršenja krivičnih dela.

Međutim, projekti sami po sebi ne mogu nadoknaditi ulogu države na ovom polju javne nabavke, pitanje rešenja pravnog statusa zatvora na tržištu, a ostaju i veliki problemi pri rešavanju problema radne angažovanosti osuđeni na slobodi, kao i nedostatak dobre postpenalne pomoći.

Svakako, ostaje neriješeno pitanje šta uraditi po pitanju obrazovanja i profesionalnog osposobljavanja u onim zatvorskim institucijama u kojima

² Detaljnije na www.vet-kpz.rs.

ne postoje uslovi za realizaciju pomenutih programa? Kako riješiti problem nedostatake postpenalne pomoći i zaštite bivših osuđenika ili na koji način im pružiti pomoć prilikom zapošljavanja, uzimajući u obzir visoku stopu nezaposlenosti u nekriminalnoj populaciji?

Od ideje realizovanja obrazovnih i profesionalnih programa u zatvorskim ustanovama, ne treba odustajati, jer iako su ulaganja u ovu sferu izuzetno skromna, pozitivni rezultati ne izostaju. Međutim, to ne podrazumjeva samo realizaciju jednog projekata obuke u određenim ustanovama, već zahtjeva kontinuirano obuku i dugotrajan proces obrazovanja i osposobljavanje svakog pojedinačnog osuđenog lica u svakoj zatvorskoj ustanovi u Srbiji, uz svakako, bolju organizaciju i realizaciju ostalih oblika tretmana i adekvatnu postepenalu zaštitu. Jedino sa takvim pristupom, svi oblici tretmana, pa među njima i programi obrazovanja i profesionalne obuke, će dati vidljive, pozitivne efekte.

ZAKLJUČAK

Tragajući za rješenjima problema savremenih zatvorskih sistema, koji se manifestuju kroz povećanje broja osuđenih širom svijeta, kao i visokom stopom recidivizma, veliki broj istraživača nastoji da ukaže na najadekvatnije načine odgovora na krizu zatvora. Usmjeravanje pažnje ka programima koji daju pozitivne rezultate u praksi, jeste dobar početak, ali ipak nedovoljan uslov za postizanje pozitivnih promjena i uspjeha u izvršenju zatvorske kazne. Svakako, samo postojanje određenih programa, opet nije dovoljno. Za njihovu efektivnost, neophodno je da oni budu konstruisani i realizovani na taj način da odgovoraju potrebama svakog pojedinačnog osuđenika, njegovim mogućnostima i željama, uz svakako, adekvatan plan realizacije, obučeno osoblje i nastavni kadar. Rješavanje problema u učenju ili obuci kao i eliminacija ranijih negativnih iskustava, neophodan je uslov za uključivanje i motivisanje osuđenika u pomenute procese. Na kraju treba dodati, da uspjeh cjelokupnog tretmana, a posebno edukativnih programa, opet zavisi i od dobrih mjera postepenalne pomoći, zaštite i podrške osuđenom licu. Samo na ovaj način oblikovan i realizovan tretman u zatvorskoj zajednici, može da dovede do pozitivnih rezultata, promjena u ponašanju i dobre socijalne reintegracije bivših osuđenika.

LITERATURA

1. Brown, S.L. (2000) "*Cost-effective correctional treatment.*" Forum on Corrections Research, 12(2). Correctional Service of Canada: Ottawa.
2. Batričević, A., Ilijić, Lj. (2013) Imprisonment in Sweden-Normative framework, Characteristics and Influence on recidivism. *NBP-Journal of Criminalistics and Law*. Vol. XVIII, No.2, 135-155.

3. *Correctional Service of Canada* (2003) Principles of Effective Correctional Programming. Toronto.
4. Taxman, F. S., Peridoni, M. L., & Harrison, L. D. (2007) Drug treatment services for adult offenders: The state of the state. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 32, 239-254.
5. Gaes, G. (2008) *The Impact of Prison Education Programs on Post-release Outcomes*, www.urban.org/projects/reentry-roundtable/upload/Gaes.pdf
6. *Godišnji Izveštaj o radu Uprave za izvršenje zavodskih sankcija* (2009-2012) Ministarstvo pravde Republike Srbije.
7. Tracy, A., Smith, L. G., Steurer, S. (1998) Standing Up for education: New CEA study seeks to definitively show correlation between education and reduced recidivism, *Corrections Today*, 60, 144-147
8. Vacca, J. S. (2004) Educated Prisoners are Less Likely to Return to Prison. *Journal of Correctional Education*. *Journal of Correctional Education*, Volume 55, Issue 4, 297 to 305.
9. Jovanić, G., Žunić-Pavlović, V. (2006) Savremene forme obrazovanja odraslih osuđenih lica, *Beogradska defektološka škola*, Vol. XII, br.3. (143-152).
10. Jovanić, G. (2010). Potrebe za tretmanom i njegova realizacija u penitensijarnim uslovima, U: Žunić-Pavlović, V. i Kovačević-Lepojević, M. (Ur.) *Prevenција i tretman poremećaja ponašanja*: 257-276, Beograd: Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
11. Klein, S. & Tolbert, M. (2007) Correctional Education: Getting the Data We Need. *Journal of Correctional Education*, September 2007, 58, 3, 284-292.
12. Knežić, B. (2001) *Obrazovanje i resocijalizacija: metode merenja*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
13. McNeill, F. (2004) *Supporting Desistance in Probation Practice: A response to Maruna, Porter and Carvalho*, *Probation Journal* 51(3): 241-7.
14. *Open Society Institute* (1997) Education as Crime Prevention: Providing education to Prisoners
15. O'Neill, L., MacKenzie, D. L., & Bierie, D. M. (2007) Educational Opportunities Within Correctional Institutions. *The Prison Journal*, Vol. 87, No. 3, 311-327.
16. *Podrška stručnom obrazovanju i obuci u zatvorskim ustanovama Srbije*, (2013) Ministarstvo pravde i državne uprave. www.vet-kpz.rs
17. *Programs that help Stay Offenders Stay Out of Prison*, (2009) MTC Institute.
18. Prison Studies Project (2008). *Why Prison Education?* www.prosinstituteproject.org
19. Tewksbury, R. & Stengel, K. M. (2006) Assessing Correctional Education Programs: The Students' Perspective. *Journal of Correctional Education*, Volume 57, Issue 1, 13-25.
20. Stevanović, Z. (2009) Nove tendencije u upravljanju zatvorima, *Revija za kriminologiju i krivično pravo*, Beograd: Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Vol. 47, br.2. (179-159).
21. Stevanović, Z. (2006) Mogućnosti i ograničenja izgradnje savremenog zatvorskog sistema, U: Radovanović, D. (Ur.) *Novo krivično zakonodavstvo: dileme i problemi u*

teoriji i praksi; (581-589). Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja i Viša škola unutrašnjih poslova.

PROFESSIONAL TRAINING OF CONVICTION: THE SITUATION IN SERBIA AND PRACTICE IN THE WORLD

In the wake of criticism over the failure of the prison sentence, the author of this paper pays attention to those forms of treatment which results are empirically confirmed that, and analyze the effects of educational and professional forms of treatment. Certainly, there are certain educational content is not sufficient precondition for achieving their positive results. A typical example of this is the correction system in the U.S. that has a long practice of carrying out various treatment programs, on the one hand, and the problem of increasing prison population and increased rates of recidivism on the other side. As an example of good correctional practice, effective treatment by states and analyzes the main features of the Swedish penal system, which can only be proud of the success in reducing the prison population, the number of prison sentences imposed, and a unique approach to offender. In the context of the analysis of the effectiveness of educational and professional forms of treatment, the author looks at the situation in our country, but also the effects of the first measures undertaken support education and vocational training of prisoners.

KEY WORDS: Convicted / education and vocational training / recidivism